

Stora och små spår på höjden i Starrkärr

Arkeologisk förundersökning
L1964:4843, Fastighet Brandsbo 1:111
Starrkärr socken, Ale kommun
Philip Blomqvist
Lödöse museum, Förvaltningen för kulturutveckling
KU Arkeologisk rapport 2022:18

Stora och små spån på höjden i Starrkärr

Arkeologisk förundersökning
L1964:4843, Brandsbo 1:111
Starrkärr socken, Ale kommun
Philip Blomqvist
Lödöse museum, Förvaltningen för kulturutveckling
KU Arkeologisk rapport 2022:18

Författare Philip Blomqvist

Grafisk form Gabriella Kalmar

Layout och teknisk redigering Astrid Lennblad

Omslagsbild Fotot visar Ett nyutgrävt schakt är redo att mätas in. Foto taget av Astrid Lennblad.

Förvaltningen för kulturutveckling

Vänerparken 13

462 35 Vänersborg

tel. 010-441 42 00

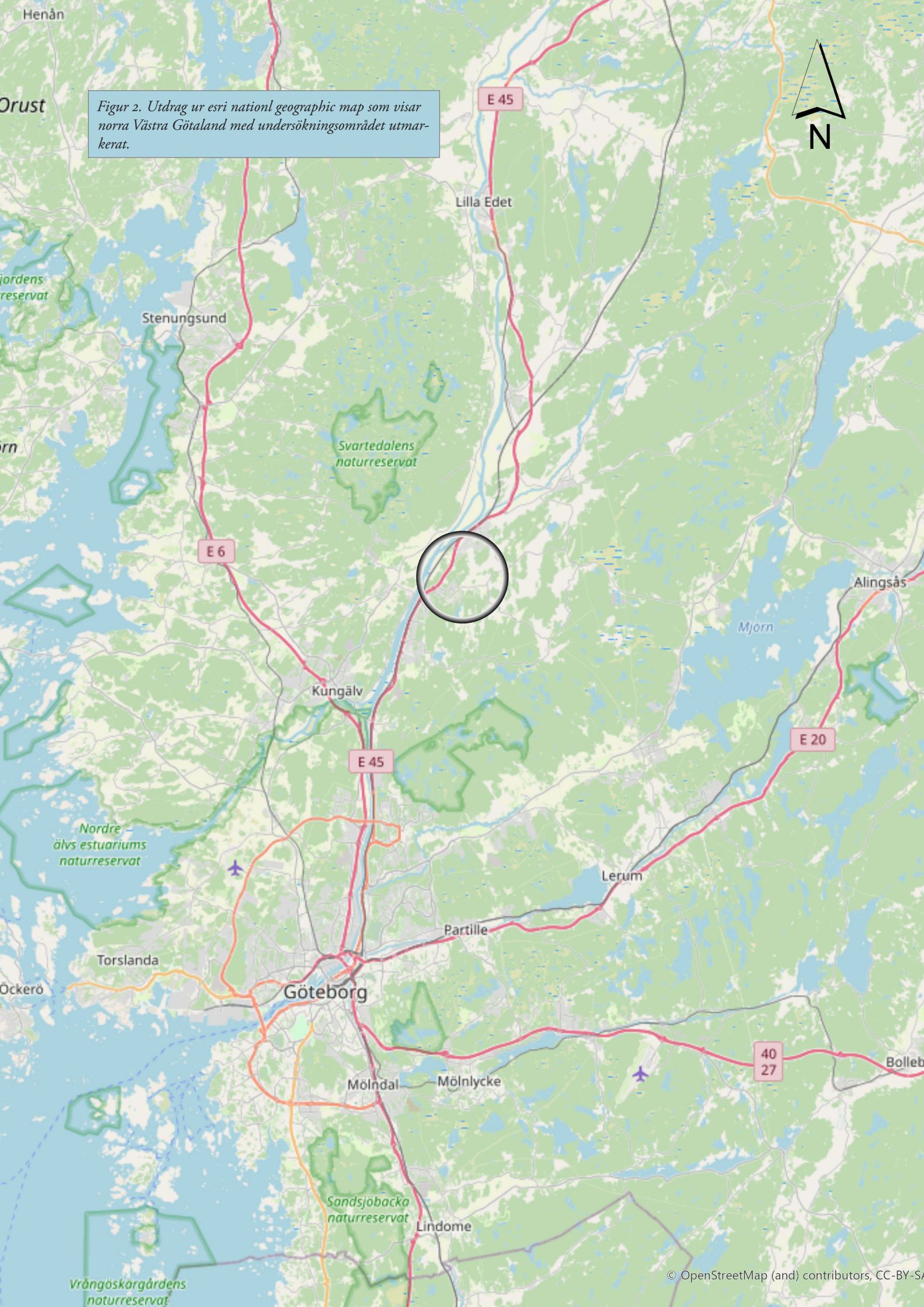
<http://vgregion.se/kulturutveckling>

Innehåll

Sammanfattning	8
Inledning.....	8
Syfte och metod	8
Landskap och fornlämningar	8
Tidigare undersökningar	12
Resultat	12
Fynd	13
Resultat gentemot undersökningsplan	13
Materialets vetenskapliga och pedagogiska potential	13
Slutsats samt åtgärdsförslag.....	14
Litteratur.....	14
Otryckta källor.....	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Bilagor.....	16

Figur 1. Utdrag ur esri national geographic map som visar Västra Götaland med undersökningsområdet markerat.

Figur 2. Utdrag ur esri nationl geographic map som visar norra Västergötland med undersökningsområdet utmärkerat.

Sammanfattning

Syftet med förundersökningen var att Marcus Gustavsson har för avsikt att bebygga fastigheten med enbostadshus samt dra ledningar till ett minireningsverk där lämningen är belägen.

Förundersökningen genomfördes under två fältdagar genom att elva sökschakt och sju handgrävda rutor fördelades över ytan. Fynd av flintan plockades upp för hand och relaterades till de schakt eller rutor där de påträffades. Koncentrationer av flinta och föremål mättes in med GPS. I sju av schakten och tre av rutorna påträffades flinta, främst i form av avslag eller övrigt slagen flinta, se bilaga 2. Detta material relaterades enbart till respektive schakt. Utöver detta material påträffades 25 flintspån och två mindre koncentrationer av avslag eller övrigt slagen flinta (i S1000 och S1024). Inga anläggningar påträffades.

Det preliminära resultatet av förundersökning daterar boplatsten till mesolitikum, vilket är samstämmigt med tidigare resultat. Majoriteten av lämningen verkar vara belägen inom det område som undersöktes 2007 men går även in en del i det nu undersökta området. Till detta finns en mindre satellit av fyndförekomst i den norra änden av området.

Inledning

Förvaltningen för kulturutveckling har på uppdrag av länsstyrelsen i Västra Götalands län (diarienummer 431-33278-2021) genomfört en arkeologisk förundersökning av en boplatsten med anledning av planerad exploatering inom fastigheten Brandsbo 1:111 i Ale kommun.

Syfte och metod

Syftet med förundersökningen var att undersöka och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd. Resultaten av förundersökningen skall ge Länsstyrelsen ett underlag inför fortsatt planering.

Förundersökningen genomfördes under två fältdagar genom att:

- Dag 1: Elva sökschakt lades över undersökningsområdet för att på så vis kunna avgränsa lämningen. Fynd av flinta plockades upp för hand och relaterades till de schakt där de påträffades. Koncentrationer av flinta och föremål mättes in med GPS.
- Dag 2: Handgrävning av sju rutor. Rutorna lades dels som förtätning på vissa platser, komma åt i den norra slänten där det inte gick att komma till med maskin, samt förlägga en ruta närmare vägen i söder där det inte gick att gräva med maskin på grund av risken att komma för nära ledningsdragningar.

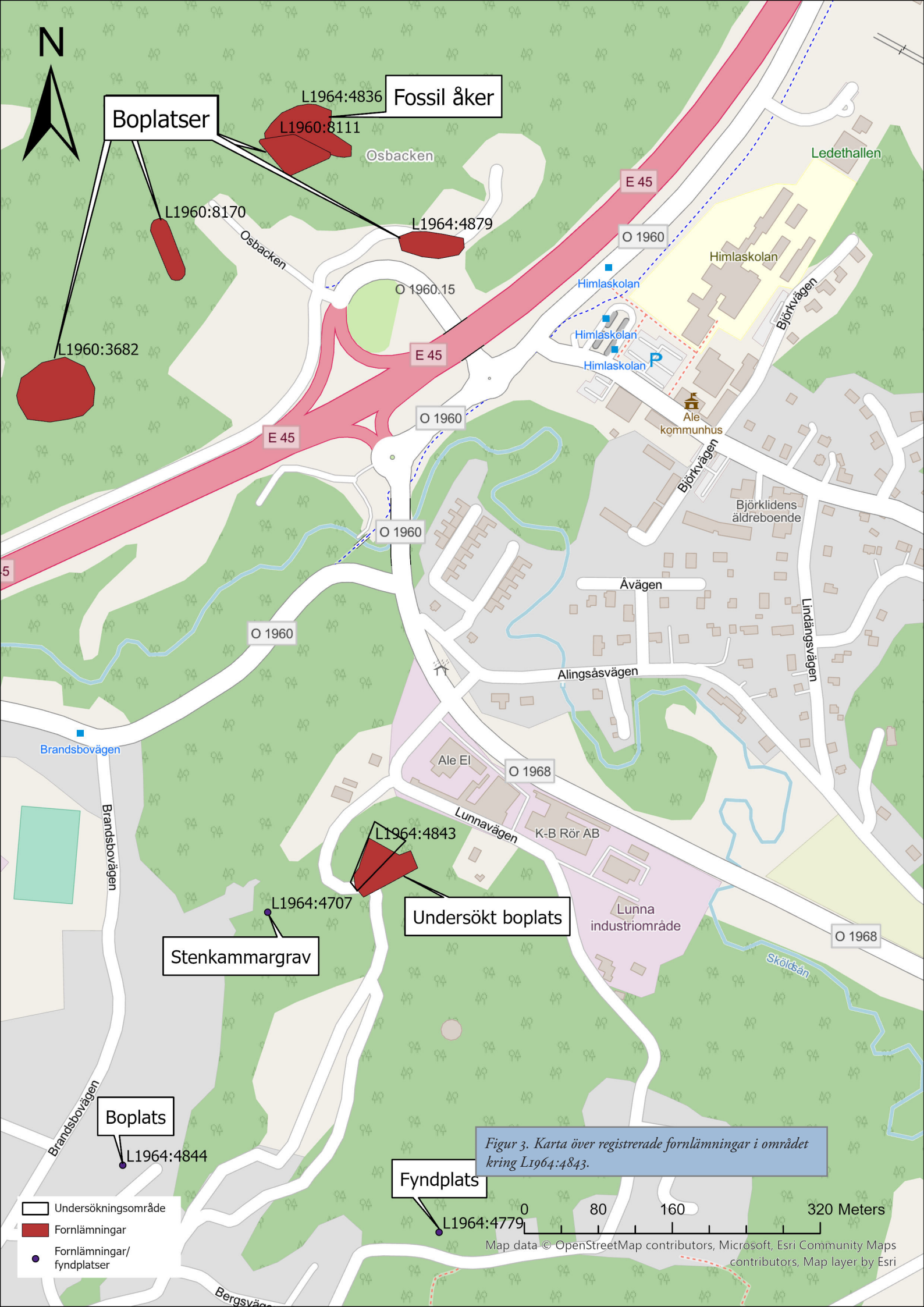
Schakten planerades utifrån tidigare undersökningar på platsen och grävdes med larvgående grävmaskin. Handgrävda enheter grävdes på platser där det inte var möjligt att gräva med maskin och runt schakt där det tidigare påträffats rikligt med flinta. Schakt och påträffade koncentrationer eller flintföremål mättes in med GPS med RTK-korrektion. Arbetet dokumenterades fortlöpande i programvaran Arkeo på ritplatta.

Landskap och fornlämningar

Fornlämningen är belägen cirka 30–35 meter över havet på en plåt i den norra änden av Brandsbobergen cirka 500 meter sydväst om tätorten Alafors i Ale kommun.

Boplatsten avgränsas naturligt i norr och öster där bergsmassivet övergår i dalgång. Närområdet är relativt fornlämningstätt. Den närmsta lämningen ligger cirka 100 meter sydväst om undersökningsområdet och utgörs av en möjlig stenkammargrav (L1964:4707).

Närmsta förhistoriska boplatsten ligger belägen cirka 400 meter sydväst om undersökningsområdet därutöver finns en fyndplats av slagen flinta belägen cirka 770 meter sydost om undersökningsområdet. Norr om E45 cirka en kilometer nordväst om undersökningsområdet finns ett flertal boplatster och en fossil åker registrerad i fornlämningsregistret.

N

Figur 4. Karta över undersökta schakt från förundersökningen med flintförekomst utmärkt.

L1964:4843

Undersökningsområde

Schakt FU 2006

Schakt

Handgrävda enheter

Flintförekomst

Map data © OpenStreetMap contributors, Microsoft, Esri Community Maps
Map layer by Esri

0 5 10 20 Meters

Bryg

Figur 5. Karta över Göta älvdalen från delningen i Nordre älv i sydväst till Lödöse i nordost med strandlinjenivå från 10 000 BP.

L1964:4843

**Göta älvdalen
10000 BP**

0 0,75 1,5 3 Kilometers

Esri, Intermap, NASA, NGA, NMA, USGS

Tidigare undersökningar

Platsen registrerades som boplatz i samband med Göteborgsinventeringen 1918 som företogs av Johan Ahlin. På platsen hittades ett antal flintföremål, däribland två flintknivar, två kärnor, två spån och två skärvor. I september 2005 genomförde Lödöse regionmuseum en utredning inför planerad exploatering inom fastigheten.

Utredningen skulle fastställa att fornlämningens läge, omfattning och karaktär. Sex mindre rutor handgrävdes för att fastställa platsens antikvariska status, varav fyra innehöll slagen flinta. Utöver detta påträffades också en stenpackning. Utredningen ville göra gällande att platsen utgjorde en välbevarad stenåldersboplatz. (Hellgren 2006).

Utredningen följdes av en förundersökning i den södra delen av fornlämningen med anledning av planerad exploatering inom området. Elva schakt grävdes och den undersökta ytan utgjorde cirka 87 kvadratmeter, figur 4. Slagen flinta påträffades i åtta av de undersökta schakten, sammanlagt utgjorde flintmaterialet ett femtiotal fragment. Utöver detta påträffades även en stenpackning. Förundersökningens slutsats var att fornlämningen är en boplatz från äldre mesolitikum. (Hellgren 2007).

Resultat

Undersökningen resulterade i att boplatzen kunde avgränsas och dokumenteras. Undersökningen inleddes med att sökschakt grävdes i syfte att avgränsa den förhistoriska aktiviteten inom LI964:4843. Elva schakt förldades på platser som var topografiskt tillgängliga, där efter grävdes sju enheter för hand på platser som var svåråtkomliga och platser som hade en högre frekvens av fynd, figur 4. Totalt banades cirka 95 kvadratmeter av inom undersökningsområdet. Flinta påträffades i sju av de elva schakt samt tre av de sju handgrävda enheter. Fyndfrekvensen var som allra störst i fornlämningens centrala delar, men två schakt i undersökningsområdets nordvästra del innehöll koncentrationer av flintavslag och övrigt slagen flinta. Inga anläggningar påträffades.

Fornlämningens belägenhet, figur 5, och fyndmaterial pekar på att platsen varit aktiv någon gång mellan 10 000 BP–8 000 BP.

Figur 6. Flintspån, Fnr 23, påträffat i schakt S1053. Foto: Astrid Lennblad

Figur 7. Plattformskärna, Fnr 28, påträffat i schakt S1053. Foto: Astrid Lennblad

Figur 8. Mikrospån, Fnr 40, påträffat i handgrävd ruta, G1082. Foto: Astrid Lennblad

Figur 9. Storspån, Fnr 38, påträffat i handgrävd ruta G1073. Foto: Astrid Lennblad

Fynd

Fyndmaterialet utgjordes enbart av flinta. Totalt 154 delar flinta, varav 34 procent är avslag och 33 procent är övrig flinta. Cirka 12 procent av flintan är svallad. Utöver avslag och övrig flinta utgjordes materialet av spån (figur 6), ett antal olika kärnfragment (figur 7), spånfragment och kärnfragment. Flintan sorterades enligt Sorteringsschema för flinta (Andersson et. al 1978). Typologiskt daterande föremål innefattade bland annat 2 mikrospån (figur 8) och 2 storspån (figur 9), därtill påträffades även 2 mikrospånskärnor och fragment av mikrospånskärnor. Den relativt höga frekvensen av mikrospån och rester efter mikrospånstillverkning samt fynd av storspån pekar mot en tidigmesolitisk datering. Bengt Nordqvist (2000:115) vill göra gällande att storspån är typiska för Hensbackakultur medan mikrospån av olika slag blir vanligare under Sandarnakultur som tar vid cirka 9 300 BP (ibid).

Resultat gentemot undersökningsplan

Boplatsen kunde avgränsas. Inga daterande naturvetenskapliga analyser kunde göras eftersom inga anläggningar påträffades. Daterande analys gjordes därför genom typologiska bestämningar av flintmaterialet. Datering till tidig Sandarnakultur framstår som mest trolig med tanke på boplatsens belägenhet, cirka 30–35 meter över havet, och den materiella kulturen på platsen. Denna bedömning har gjorts efter data från Sveriges geologiska undersökning (SGU historiska strandlinjer).

En preliminär datering för boplatsen är 10 000–8 000 BP. Angående platsens funktion pekar avsaknaden av anläggningar, det geografiskt avgränsade området med fyndkoncentrationer och fyndmaterialets enhetliga karaktär på att området främst har varit aktiv under en kortare period. Möjligtvis främst som en plats för tillverkning av flinta.

Materialets vetenskapliga och pedagogiska potential

Flintmaterialet är typologiskt identifierbar och innehåller en medelgod till god pedagogisk potential. Materialet kan därför komma att användas av Lödöse museum i publika insatser. Vad beträffar fornlämningen anser Lödöse museum/förvaltningen för kulturutveckling att platsen har en låg vetenskaplig potential.

Slutsats samt åtgärdsförslag

Lödöse museum/förvaltningen för kulturutveckling anser att platsen har en låg vetenskaplig potential för fortsatt undersökning. En stor del av fornlämningsytan har banats av i samband med förundersökningar i södra delen under hösten 2006 och i samband med undersökningen som är föremål för denna rapport. Fler än 200 flintor har grävts upp och analyserats i samband med dessa undersökningar, endast en möjlig anläggning har påträffats i samband med de båda undersökningarna.

Slutsatserna gällande datering och fornlämningskaraktär kvarstår och stämmer överens med tidigare utredningar och undersökningar av boplatsen. Lödöse museum anser därför att platsen är dokumenterad i största möjliga mån gällande karaktär, utbredning och datering.

Litteratur

Andersson, Stina; Rex Svensson, Karin; Wigforss, Johan. (1978) *Sorteringsschema för flinta. Fyndrapporter. Göteborgs Arkeologiska Museum.*

Hellgren, Mats. (2006). *Mindre arkeologisk utredning i syfte att fastställa status gällande fornlämning RAÄ 175 inom fastigheten Brandsbo 1:III, Starrkärrs socken, Ale kommun, Västergötland.*

Hellgren, Mats. (2007). *Arkeologisk förundersökning gällande fornlämning raä 175 inom fastigheten Brandsbo 1:III, Starrkärrs socken, Ale kommun, Västergötland.* Lödöse: Lödöse museum

Nordqvist, Bengt (2000). *Spån och spånkärnor som kronologiska markörer.* In situ (Göteborg). 1999, Sid. [113]-118

Otryckta källor

Fornreg, Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesinformationssystem.

SGU historiska strandlinjer.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr: 431-33278-2021

Förvaltningen för kulturutveckling projektnr: 14990

Län: Västra Götalands län

Kommun: Ale

Socken: Starrkärr

Fastighet: Brandsbo 1:III

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Uppdragsgivare: Marcus Gustavsson

Ansvarig institution: Förvaltningen för kulturutveckling

Projektledare: Astrid Lennblad

Fältpersonal: Astrid Lennblad och Philip Blomqvist

Fältarbetstid: 2022-04-12-2022-04-13

Fälttimmar: 32 timmar, två dagar fördelat på två arkeologer

Arkiv: Regionarkivet, Vänersborg.

Fynd: Förvaras i magasin på Lödöse museum

Bilagor

Bilaga 1. *Schaktlista*

Bilaga 2. *Fyndlista*

Bilaga 1. *Schaktlista*

ID	Längd x bredd (meter)	Matjordsdjup (meter)	Alvmaterial	Kommentar	Schaktfynd
G1065	1 x 1	0,1	Berg	Strax under matjorden kommer berg. Inga fynd.	
G1069	1 x 1	0,2	Grus, Sand	Under matjorden röd sand som blev allt mer grusig mot botten, grävt till 0,4 meters djup. Inga fynd.	
G1073	1 x 1	0,15	Grus, Sand	Under matjorden, rödbrun grusig sand som blir allt stenigare mot botten. Grävt till 0,3 m under markytan. i den grusiga sanden kom en del flinta.	F1077
G1078	1 x 1,2	0,1	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand, blockigt. Inga fynd.	
G1082	0,6 x 0,6	0,1	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand mer stenar mot botten. Grävt till 0,25m. I gruset fynd av flinta.	
G1086	1 x 1	0,1 m	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand mer sten mot botten. Flintor i gruset	
G1090	1 x 1	0,1	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand mer stenigt mot botten. Inga fynd.	
S1000	4 x 2,2	0,1	Grus, Sand	Rödbrun sand med mycket grus, ca. 0,1 djup, sen avtar gruset. Enstaka flintavslag i gruset.	
S1005	4 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand ca 0,1 m sen avtar gruset. 1 flintavslag i det grusiga.	
S1024	3,5 x 2,2	0,1	Grus, Sand	Rödbrun sand med enstaka grus. Fyndpunkten ligger i matjorden, resterande flingor påträffades i sanden.	
S1029	3,5 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand med stora stenar. Inga fynd	
S1033	3 x 2,2	0,2	Grus, Sand	Under matjorden stora block sen rödbrun grusig sand övergår i gulaktig lera. Inga fynd.	
S1037	4,5 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Under matjord: 0,25 m mestadels grus och stenar, där påträffades 1 flinta. Sen avtar stenarna och det blir mer rödbrun sand där kom stora flintan. Botten gulaktig sand och grus.	
S1041	4,5 x 2,2	0,1	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand med enstaka riktigt stora stenar.	
S1045	4,5 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand, några större stenar. Inga fynd.	
S1049	3,5 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Under matjorden rödbrun grusig sand 0,3 m. Sen minskar stenarna och blir mer grusigt. En del avslag av flinta.	
S1053	3 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Samma som i schakten. Visst inslag av kvarts och massa flinta	F1057, F1058, F1059, F1060
S1061	3 x 2,2	0,15	Grus, Sand	Rödbrun grusig sand, ca 0,20 m sen avtar stenarna och det blir mer grusigt. 1 flinta i den grusiga sanden.	

Bilaga 2. *Fyndlista*

Fynd nr	Sakord 1	Sakord 2	Antal delar	Material	Vikt (gram)	Grävningsenhet	Kontext-id	Beskrivning	Gallrad
1	Avslag		1	Flinta	23	S1000			Ja
2	Spån		2	Flinta	1,1	S1000			Nej
3	Spån	Kort spånfragment	1	Flinta	0,5	S1000			Nej
4	Övrig flinta		3	Flinta	12,3	S1000			Ja
5	Kärna	Kärnfragment B	1	Flinta	25,1	S1005			Nej
6	Kärna	Kärnfragment A	1	Flinta	4	S1024		Svallad	Nej
7	Spån	Mikrospån	1	Flinta	0,1	S1024			Nej
8	Övrig flinta	Övrig flinta	5	Flinta	14	S1024			Ja
9	Avslag		3	Flinta	83,5	S1024	F1028		Ja
10	Övrig flinta		1	Flinta	190,6	S1037			Ja
11	Avslag		1	Flinta	8,8	S1037			Ja
12	Övrig flinta	Övrig flinta	5	Flinta	122,3	S1049		Svallad	Ja
13	Övrig flinta	Övrig flinta	6	Flinta	33,1	S1049		Bränd	Ja
14	Övrig flinta		6	Flinta	21,5	S1049			Ja
15	Spån		1	Flinta	4,3	S1053	F1057		Nej
16	Spån		1	Flinta	12,3	S1053	F1058		Nej
17	Spån	Kort spånfragment	1	Flinta	3,8	S1053	F1059		Nej
18	Spån		1	Flinta	2,9	S1053	F1060		Nej
19	Övrig flinta	Övrig flinta	7	Flinta	83,5	S1053		Svallad	Ja
20	Övrig flinta		10	Flinta	293,4	S1053			Ja
21	Spån	Storspån	1	Flinta	19,1	S1053			Nej
22	Spån	Kort spånfragment	3	Flinta	3	S1053			Nej
23	Spån		6	Flinta	7,4	S1053			Nej
24	Splitter		11	Flinta	2,1	S1053			Ja
25	Avslag		25	Flinta	47,8	S1053			Ja
26	Kärna	Kärnfragment B	2	Flinta	15	S1053			Nej
27	Kärna	Kärnfragment C	3	Flinta	5,1	S1053			Nej
28	Kärna	Plattformskärna C	1	Flinta	41,2	S1053			Nej
29	Kärna	Mikrospånkärna E	1	Flinta	6,1	S1053			Nej
30	Kärna	Kärnfragment A	1	Flinta	4,8	S1053			Nej
31	Avslag		1	Flinta	3,6	S1061			Ja
32	Avslag		5	Flinta	14,2	G1073			Ja
33	Övrig flinta		4	Flinta	119,8	G1073			Ja
34	Splitter		3	Flinta	0,6	G1073			Ja

Fynd nr	Sakord 1	Sakord 2	Antal delar	Material	Vikt (gram)	Grävnings-enhet	Kontext-id	Beskriv-ning	Gallrad
35	Spån	Kort spånfragment	1	Flinta	2,4	G1073			Nej
36	Spån		1	Flinta	0,9	G1073			Nej
37	Kärna	Mikrospånkärna F	1	Flinta	0,2	G1073			Nej
38	Spån	Storspån	1	Flinta	20,5	G1073	F1077		Nej
39	Kärna	Plattformskärna F	1	Flinta	11,6	G1082			Nej
40	Spån	Mikrospån	1	Flinta	0,5	G1082			Nej
41	Spån	Kort spånfragment	3	Flinta	0,8	G1082			Nej
42	Avslag		14	Flinta	14,7	G1082			Ja
43	Övrig flinta		4	Flinta	77,3	G1082			Ja
44	Avslag		2	Flinta	27,6	G1086			Ja

